

INGEMAR STRUWE

TÅKENÖN - EN SÖRMLÄNSK HJÄLMARÖ

En bit av Storhjälmaren väster om Hjälmaresund hör faktiskt till landskapet Södermanland. I denna bit nere i det sydöstra hörnet nära Julita sticker Fiskebodanäset ut en krökt udde, och som en rad svanskotor sträcker sig några öar därifrån västerut i Hjälmaren, Det är Väsboön, Lillön, Tåkenön och en del småöar kring dem. De här hjälmaröarna har nog varit mer uppmärksammade av upptäckare från Närke än från Sörmland, och mycket riktigt var den legendariske örebroentomologen Anton Jansson här många gånger. I boken *Natur i Södermanland* från 1952 har han beskrivit dessa öars natur och insektliv.

Jag har länge varit nyfiken på Tåkenön och sommaren 1991 besökte jag den äntligen - i Anton Janssons spår. Jag gjorde det på samma äkta sätt: med hjälmarsnipa från Fiskeboda brygga. Visst var det samma öar och samma natur som han beskrivit 40 år tidigare. Här finns den rika lövskog som karaktäriserar det mellansvenska sjöbäckenet och dess värmebälte. Här växer strandskogar av al, pil och vide, här finns asp, björk och ask samt det finaste av allt: uråldriga väldiga lindar i alla stadier av liv och förmultning. Stränderna är av klapperstentyp eller hållmarker som svalkar sina pannor i vattnet. Den stora sjösänkningen av Hjälmaren 1888 har skapat en strandvall cirka en och en halv meter upp på land.

Tåkenön, på 1100-talet omnämnd som en av Topnaöarna, tillhör idag Julita gård och Nordiska museet, ön har varit bebodd länge och ett visst kreatursbete förekommer ännu på ängsmarkerna kring bostället. Dessa övergår i frodig lundvegetation som fortsätter i den stora askblandskogen på öns västra del. Här håller man numera får. Martin Eriksson tillhör den fjärde generationen Eriksson som varit arrendatorer och fiskare på Tåkenön. Han bor ännu kvar på ön i ett vackert och stilfullt hus som väl anstår Nordiska Museet. Jag träffade honom vid mitt besök på Tåkenön och fick höra honom berätta livfullt om Anton Janssons intensiva engagemang i sin entomologiska utforskning av öarna. Särskilt Väsboön intresserade och dit skjutsade Martin honom tidigt om dagarna. Någon matsäck behövde den entusiastiske entomologen inte, och Martin var nästan orolig att Jansson skulle ha svultit eller törstat ihjäl innan han hämtade honom med båten sent på kvällen. Men gösen hemma i Martins kök smakade bra och räddade livet till nästa dags utforskningar.

Martin kunde också berätta om andra som kommit efter, en hette Thure Palm och han hade visst hittat något väldigt fint i de där gamla lindarna. Sade Martin och hukade sig undan en bålgeeting som just flög in mot ett uthus. Sen hade det kommit en fågelskadare på en del besök, han var från Örebro och hette Erik Rosenberg.

Nu är det alltså Sörmlandsentomologernas tur och vi har erbjudits inkvartering precis som våra föregångare. Anton Jansson har beskrivit sin fynd från dessa hjälmaröar och ett särdrag är sydliga eller värmekrävande djur. En del av det han beskrivit kan nämnas här nu, t ex långhorningen Molorchus umbellatarum i spireabuskar kring huset, långhorningen Hoplosia fennica i nedfallna lindgrenar, knäpparen Limonius minutus som var vanlig på Tåkenön, anobiiden Xyletinus longitarsis som Anton Jansson nybeskrev och den lilla hydrofila markskalbaggen Trissemus impressus (fam. Pselaphidae). I gräs på hållmarken hittade han skinnbaggen Serentia laeta och en enda gång fann han gullvivefjärilen Nemeobius lucina.